

BAB SATU: PENGENALAN

1.1 Latar Belakang Kajian

Al-Ja:h{iz} (Abu ^Uthman ^Amr Ibn Bah}r Al-Kina:niy Al-Fuqaimiy Al-Bas}ri) merupakan seorang ilmuwan muslim yang terkenal di zaman Abbasiyah. Lahir pada tahun 159 Hijrah di Basrah dalam keluarga yang miskin. Beliau pernah menjadi penjual ikan salai di pantai Basrah. Disebutkan di dalam buku-buku sejarah bahawa rupa parasnya amat buruk dan matanya tersebul sehingga digelar al-Ja:h{iz}. Namun rupa paras yang buruk itu sedikit pun tidak menghalang beliau untuk menjadi seorang ilmuwan yang terkenal sehingga mampu mengarang pelbagai buku di dalam pelbagai disiplin ilmu termasuklah di dalam sastera dan kritikan.

Di antara buku yang ditulisnya ialah al-Hayawa:n (Binatang), al-Baya:n wa al-Tabyi:n dan al-Bukhala:7 (Orang-orang Kikir).

Kajian ini akan memfokuskan kepada pendapat-pendapat beliau di dalam bidang fonetik di dalam buku al-Baya:n wa al-Tabyi:n juzuk yang pertama, beliau banyak menyentuh aspek-aspek fonetik termasuklah anggota-anggota artikulasi manusia, variasi-variasi sebutan huruf-huruf bahasa Arab serta masalah kesukaran menyebut sesuatu huruf. Di antara kesukaran yang disebutkan oleh beliau ialah gagap, sengau dan menukarkan sesuatu konsonan dengan konsonan yang lain.

1.2 Persoalan Kajian

Aspek fonetik ini menjadi penting di dalam kajian bahasa Arab di Malaysia lebih-lebih lagi setelah bahasa Arab memasuki fasa baru di dalam bidang pendidikan di Malaysia.

Pelaksanaan program j-QAF di Malaysia yang dimulakan secara rasminya pada tahun 2005 telah membuka satu lembaran baru di dalam arena pendidikan bahasa Arab di Malaysia. Di dalam program j-QAF ini semua murid beragama Islam diwajibkan mempelajari bahasa Arab yang merupakan salah satu komponen j-QAF. Bahasa Arab sebelum j-QAF dilaksanakan merupakan subjek optional kepada murid-murid Islam dan diajar sekiranya sekolah mempunyai guru yang mencukupi.

Penawaran secara besar-besaran subjek bahasa Arab ini memerlukan guru-guru yang mencukupi, infrastruktur yang bersesuaian, bahan bantu mengajar yang optimum serta atas kurikulum yang kuat dan tepat untuk diajar kepada semua murid yang sudah semestinya mempunyai pelbagai latar belakang dan keupayaan intelek, emosi dan jasmani.

Sebagai salah seorang ahli jawatankuasa pembinaan kurikulum sukanan pelajaran bahasa Arab peringkat rendah, penyelidik melihat perlantakan kurikulum peringkat rendah ini haruslah berbeza daripada kurikulum peringkat menengah. Kurikulum peringkat rendah ini haruslah dimulai dengan atas fonetik yang betul

seperti memperkenalkan huruf bibir (labia) dahulu sebelum huruf yang memerlukan lidah untuk dituturi. Kata al-Ja:h{iz}: "Huruf Mi:m dan Ba:' merupakan dua huruf permulaan yang boleh dituturi oleh kanak-kanak dengan baik. Mereka selalu berkata mama dan baba kerana kedua-dua huruf ini tidak termasuk huruf yang memerlukan lidah untuk menuturinya. Huruf-huruf ini hanyalah memerlukan pertemuan dua bibir untuk menuturkannya."

Guru-guru juga penyelidik rasa perlu didedahkan dengan asas-asas fonetik yang betul ketika pengajaran. Pengajaran huruf secara tradisional dan klasik yang bermula dengan alif dan berakhir dengan ya:' harus dipelbagaikan. Huruf-huruf bahasa Arab harus diajar secara berkelompok berdasarkan aturan artikulasi dari mudah kepada susah. Di samping itu terdapat juga huruf-huruf yang mempunyai pelbagai variasi sebutan seperti huruf qa:f, si:n, la:m dan ra:'. Kepelbagaian variasi ini perlu diketahui oleh guru supaya mereka dapat melakukan sedikit adjustmen ketika melakukan PKSR dan supaya murid tidak dipaksa terus-menerus menyebut sesuatu huruf dengan tepat seterusnya memaksa mereka mendapat markah yang corot di dalam bahasa Arab sehingga mengurangkan minat dan motivasi mereka terhadap bahasa Arab.

1.3 Objektif Kajian

Kajian ini dilakukan untuk memenuhi objektif-objektif berikut:

1. Mengenalpasti pendapat-pendapat al-Ja:h{iz} berkaitan anggota-anggota pertuturan.
2. Mengenalpasti pendapat-pendapat al-Ja:h{iz} terhadap kepelbagaiannya sebutan sesuatu huruf dan membandingkannya dengan para linguis lain.
3. Membandingkan pendapat-pendapat al-Ja:h{iz} berkenaan dengan sarjana-sarjana lain dalam aspek kesukaran menyebut sesuatu huruf.
4. Mengklasifikasikan tahap penguasaan sebutan murid yang mempelajari bahasa Arab program j-QAF berdasarkan asas teoritikal al-Ja:h{iz}.

1.4 Soalan Kajian

Berteraskan kepada objektif kajian yang dijalankan, penyelidik berharap dapat menjawab persoalan-persoalan yang berikut:

1. Sejauh manakah asas fonetik yang dikemukakan oleh al-Ja:hiz di dalam al-bayan wa al-Tabyin?
2. Adakah penutur-penutur bahasa Arab dibenarkan memberikan variasi tertentu kepada sesuatu huruf?
3. Apakah bentuk-bentuk variasi sebutan murid sekolah rendah yang mengikuti pembelajaran bahasa Arab dalam program j-QAF?

1.5 Hipotesis Kajian

Kita mungkin mengatakan bahawa gangguan sebutan murid di Malaysia di dalam pembelajaran bahasa Arab berkait dengan ketiadaan sebutan tersebut di dalam bahasa Melayu. Misalnya sebutan huruf dental iaitu /ذ/, /ڦ/. Begitu juga dengan beberapa huruf kerongkong seperti /ڢ/. Namun demikian, penyelidik setelah membaca pendapat-pendapat al-Ja:h{iz} mendapati bahawa terdapat gangguan terhadap sebutan huruf-huruf yang juga terdapat di dalam bahasa Melayu seperti /ڻ/ di mana huruf ini menurut al-Ja:h{iz} adalah huruf yang mempunyai masalah untuk disebut. Penyelidik percaya bahawa huruf ini menjadi masalah di dalam kebanyakan bahasa. Di dalam bahasa Melayu sendiri, huruf ini biasanya digantikan dengan huruf /t/. Misalnya perkataan dinar disebut sebagai *dinat*, *acar* sebagai *acat*. Demikian juga huruf ini digantikan dengan konsonan gabungan /gh/. Misalnya perkataan *rumah* disebut *ghumah* di dalam beberapa dialek negeri. Di dalam bahasa Perancis umpamanya /r/ bukan merupakan huruf lidah yang bergetar apabila disebut, bahkan telah bertukar menjadi huruf lelangit lembut apabila dituturi. Dan pada sesetengah keadaan, konsonan /r/ ini adalah konsonan yang dihapuskan langsung ketika dituturkan.

Kepelbagaian variasi sebutan ini perlu dikaji dengan lebih mendalam dan pengkaji melihat bahawa aspek ini telah disebut oleh al-Ja:h{iz} yang perlu

diketengahkan kepada guru-guru dan murid yang mempelajari bahasa Arab serta mereka yang terlibat di dalam pendidikan bahasa Arab di Malaysia.

1.6 Kepentingan Kajian

Kajian ini akan memberi penekanan kepada aspek fonetik sesuatu huruf di dalam bahasa Arab dan kepelbagaiannya variasi sebutan terhadap sesuatu huruf. Justeru, kajian ini akan memberi manfaat kepada pembina sukanan bahasa Arab di peringkat rendah ketika di dalam proses pembinaan sukanan pelajaran bahasa Arab. Di samping itu juga, kajian ini juga diharapkan dapat meletakkan satu asas fonetik ketika di dalam proses penyediaan buku teks bahasa Arab murid sekolah rendah. Seterusnya dan yang paling penting ialah terhadap guru-guru bahasa Arab di peringkat sekolah rendah kerana mereka yang terlibat secara langsung di dalam pengajaran dan pembelajaran bahasa Arab di sekolah. Mereka memegang sukanan, buku teks, menjalankan proses pengajaran dan pembelajaran dan seterusnya membuat pentaksiran terhadap sebutan murid lebih-lebih lagi selepas proses pentaksiran yang mereka lakukan adalah berdasarkan Penilaian Kendalian Sekolah Rendah (PKSR) yang memerlukan mereka melakukan penilaian sebenar dengan mencatat sebutan murid-murid.

1.7 Batasan Kajian

Penyelidik akan melakukan kajian berkaitan fonetik yang terdapat di dalam buku al-Bayan dan al-Tabyin karangan al-Ja:h{iz}. Kajian ini hanyalah melibatkan pendapat-pendapat al-Ja:h{iz} di dalam bidang fonetik di dalam al-Bayan wa al-Tabyin sahaja. Walaupun terdapat pendapat-pendapat beliau di dalam kitab al-H}ayawa:n, tetapi penyelidik merasakan pendapat beliau di dalam al-bayan wa al-Tabyin diolah dengan jelas dan terperinci.

Kajian ini juga hanyalah melibatkan sampel kajian yang dipilih di kalangan murid sekolah rendah sahaja tanpa melibatkan murid sekolah menengah. Penyelidik merasakan bahawa pengajaran fonetik ini penting di peringkat awal kerana kegagalan murid menguasai sebutan dan simbolnya memberi kesan yang besar kepada pembelajaran bahasa Arab mereka di peringkat menengah.

1.8 Latar Belakang al-Ja:hiz}

Sebagai salah seorang sarjana agung di dalam bahasa Arab, al-Ja:h{iz} telah mendapat liputan meluas di kalangan pengkaji bahasa Arab. Nicholson (1929) mengatakan al-Ja:h{iz} adalah seorang sarjana yang mempelopori aliran pemikiran bebas yang cenderung kepada fahaman al-Muktazilah. Manakala buku al-Baya:n wa al-Tabyi:n disifatkan oleh Nicholson sebagai sebuah buku tentang kritikan dan retorik

Arab. Buku itu menurut Nicholson lagi merupakan buku yang amat bernilai dari sudut sejarah kesusateraan Arab.

Jabr (1974) telah memberi gambaran yang agak menyeluruh tentang sejarah hidup dan karya-karya al-Ja:h{iz}. Beliau telah menulis tentang sejarah hidup al-Ja:h{iz}, buku-buku karangan beliau serta hubungan beliau dengan pemerintah.

Manakala Salu:m (1960) membawa kita mengenali al-Ja:h{iz} dari sudut metodologi kritikan al-Ja:h{iz}. Beliau menyifatkan al-Ja:h{iz} sebagai orang yang telah meletakkan asas-asas kritikan terhadap sastera Arab. Tidak ketinggalan juga beliau menyebut tentang asas-asas yang perlu dijadikan panduan oleh pengkritik ketika mengkaji tafsir, hadis, syair serta ilmu retorik Arab.

Al-Duru:biy (1994) telah melakukan kajian menyeluruh tentang karya-karya al-Ja:hiz. Menurutnya al-Ja:h{iz} telah menuliskan beberapa karya agung antaranya al-Hayawa:n (Binatang), al-Bayan wa al-Tabyin dan al-Bukhala:?. Selain daripada itu terdapat surat-surat yang dihantar kepada pemerintah. Namun demikian menurut al-Duru:biy terdapat beberapa karya yang dinisbahkan kepada al-Ja:h{iz}. Beliau yang mengkaji karya-karya tersebut telah mengatakan bahawa karya-karya yang dinisbahkan kepada al-Ja:h{iz} dengan mudah dapat dikenali kerana gayanya yang berbeza dengan gaya al-Ja:h{iz}.

Al-Khawa:lidat (2001) di dalam kajiannya tentang kebudayaan al-Ja:h{iz} telah melihat tiga aspek di dalam penulisan-penulisan al-Ja:h{iz} iaitu di dalam bidang sastera, kritikan dan bahasa. Ketika memperkatakan kebudayaan al-Ja:h{iz} di dalam bidang bahasa yang bersangkutan dengan fonetik, al-Khawa:lidat mengatakan bahawa al-Ja:h{iz} telah membincangkan beberapa anggota artikulasi seperti bibir, lidah dan kerongkong di mana kesukaran menyebut beberapa huruf akan berlaku sekiranya anggota-anggota artikulasi ini mengalami kecacatan. Demikian juga sebutan beberapa huruf yang berat kepada penutur yang menyebabkan berlaku penggantian atau penghapusan.

Dari sini, penyelidik merasa perlu dilakukan kajian yang lebih mendalam dengan membandingkan pendapat-pendapat al-Ja:h{iz} dengan pendapat sarjana-sarjana lain tentang apa yang diperkatakan oleh al-Ja:h{iz} pada masa dulu atau pada masa kini. Pendapat-pendapat al-Ja:h{iz} itu perlu diteliti dan dibuat perbandingan dengan realiti yang berlaku pada masa kini pada murid-murid yang sedang mengikuti subjek bahasa Arab di sekolah-sekolah di Malaysia.

Adapun kajian-kajian yang berkenaan dengan aspek sebutan kanak-kanak akan diuraikan dengan lebih terperinci di dalam Bab 3 nanti.

1.9 Metodologi Kajian

Reka bentuk penyelidikan ialah perancangan yang menentukan cara penyelidikan dijalankan untuk menemukan jawapan kepada permasalahan penyelidikan yang telah ditetapkan. Reka bentuk melibatkan beberapa aspek penyelidikan seperti permasalahan, strategi dan perkaitan sebab akibat. Reka bentuk juga akan menetapkan unit analisis, populasi, persampelan, variabel, cara pengukuran, pengumpulan dan penganalisisan data (Sulaiman Masri, 2003:25).

Berkaitan tujuan reka bentuk kajian, terdapat beberapa pendapat pakar mengenainya. Reka bentuk penyelidikan bertujuan menjawab soalan-soalan tertentu yang ditimbulkan oleh permasalahan penyelidikan yang telah dikenal pasti. Dengan demikian, reka bentuk perlu sesuai dengan permasalahan supaya penjelasan yang diberi di dalam penyelidikan tersebut dapat meyainkan pembaca tanpa mendatangkan kekeliruan. (Sulaiman Masri, 2003:25).

Menurut Syed Arabi Idid (1992:35) pula, reka bentuk kajian mempunyai dua tujuan. Pertama, ia memberarkan pengkaji mencari satu kaedah yang sesuai untuk menjalankan penyelidikan. Ini bermakna juga pengkaji menentukan pembolehubah dan cara bagaimana pemboleh ubah itu ditakrifkendalikan. Kedua, reka bentuk penyelidikan menentukan tatacara yang termurah bagi menjawab soalan penyelidikan.

Pengumpulan data dan maklumat yang ingin diperolehi boleh dikelaskan kepada dua bahagian utama iaitu data primer dan data sekunder. Justeru, untuk memastikan semua data yang dikehendaki bagi menghasilkan maklumat yang berkualiti serta menjawab persoalan kajian, penyelidik akan menetapkan metode yang digunakan bagi mengumpulkan kedua-dua jenis data tersebut. Penyelidik akan menggunakan metode kajian soal selidik dan temu bual untuk mengumpulkan semua data primer yang dikehendaki. Manakala untuk data sekunder, penyelidik menggunakan metode kajian perpustakaan untuk mendapatkan segala maklumat.

Data primer merupakan data yang dikumpul daripada kajian yang dijalankan oleh pengkaji yang bertujuan spesifik bagi menerangkan masalah kajian (Naresh, 1999). Kebanyakan data primer juga terdiri daripada sumber-sumber data sekunder tetapi ini bergantung kepada bila maklumat asal tersebut dikumpul (Lehmann dan Winer, 1996). Pengumpulan data primer dalam kajian ini diperoleh melalui dua kaedah iaitu kaedah soal selidik dan kaedah temu bual.

Kajian ini menggunakan kaedah perpustakaan dengan mengumpulkan maklumat-maklumat berkaitan subjek kajian. Kemudian, penyelidik akan melakukan perbincangan kepada pendapat-pendapat yang telah diutarakan oleh al-Ja:h{iz} dan

membandingkan dengan pendapat-pendapat sarjana lain berkaitan fonetik bahasa Arab dan juga bahasa Melayu.

Selepas itu, penyelidik melakukan soal selidik dan temu bual dengan sampel pilihan. Pemilihan sampel ini adalah merupakan kerja yang agak rumit. Penyelidik mencadangkan sampel ini diambil daripada murid-murid yang mengikuti program bahasa Arab j-QAF berdasarkan kurikulum semakan bahasa Arab 2007. Kajian ini adalah kajian kualitatif di mana seramai 30 orang murid dipilih daripada kalangan murid tahun 1 di Sekolah Kebangsaan Sungai Kob, Kulim, Kedah.

Instrumen soal selidik dan temu bual direka berdasarkan insrumen al-Ghari:r (2009) untuk melihat tahap penguasaan sebutan murid-murid terhadap huruf-huruf Arab. Sebutan murid-murid tersebut direkodkan dan penyelidik menukar sebutan mereka kepada transkripsi fonetik bagi melihat perubahan-perubahan bunyi untuk mendapat dapatan yang tepat dan sistematik. Seterusnya, penyelidik menganalisis sebutan murid-murid tersebut. Memandangkan saiz murid yang agak ramai untuk dianalisis secara kuantitatif, penyelidik membuat analisis secara individu terhadap 12 orang murid sahaja. Penyelidik mendapati bahawa sebutan-sebutan murid seterusnya adalah hampir sama dengan sebutan rakan-rakan mereka yang telah dianalisis. Untuk itu, penyelidik membuat satu jadual kesimpulan sebutan murid-murid tersebut. Kajian

ini menggunakan pendekatan komparatif untuk memperlihatkan persamaan dan perbezaan antara pendapat al-Ja:h{iz} dengan sarjana-sarjana lain.

1.10 Rangka Kajian

Penyelidik akan membahagikan kajian ini kepada lima bab.

Bab pertama: Bab pertama merupakan pengenalan kepada disertasi ini. Perkara-perkara yang disentuh ialah latar belakang masalah yang dikaji, kepentingan kajian, ruang lingkup kajian, tujuan kajian dan metodologi kajian yang digunakan. Selain itu, turut diperkatakan tentang batasan kajian, tinjauan terhadap kajian yang berkaitan dengan tajuk disertasi dan rangka kajian.

Bab Kedua: Bab Kedua mengandungi kajian tentang al-Ja:h{iz}. Penyelidik akan membentangkan sejarah hidup beliau yang merangkumi buku-buku karangan beliau serta para sarjana yang hidup sezaman dengannya. Selain daripada itu, penyelidik juga akan menyentuh tentang pendapat-pendapat beliau di dalam bidang bahasa, sastera, kritikan dan ilmu retorik.

Bab Ketiga: Bab ini membincangkan tentang literatur kajian. Di dalam bab ini penyelidik melakukan kajian dengan melihat anggota-anggota artikulasi, tempat-

tempat artikulasi dan juga sifat-sifat huruf. Turut disentuh di dalam bab ini adalah realiti-realiti sebutan fonem Arab, asimilasi dan disimilasi, *al-I^cla:l* dan *al-Ibda:l*,

Bab Keempat: Bab ini mengandungi dapatan hasil daripada sebutan murid-murid daripada sampel-sampel yang dipilih. Hasil dapatan ini dianalisis dan dibentangkan serta dibandingkan dengan pendapat-pendapat al-Ja:h}iz{.

Bab Kelima: Bab ini merupakan rumusan atau kesimpulan dari keseluruhan kajian dan saranan-saranan atau cadangan-cadangan yang penting akan dikemukakan.